

(جلد اول)

درس نامہ کفایت الاصول

www.ketab.ir

سرشناسه: درایتی، حمید، ۱۳۴۷ -

عنوان قرارداد: کفایه الاصول، فارسی، شرح

عنوان و نام پدیدآور: درستامه کفایه الاصول / نام نویسنده حمید درایتی؛ ویراستار علیرضا کیانی.

مشخصات نشر: مشهد: حوزه علمیه خراسان، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ج ۶؛ مصور

شابک: دوره ۵-۴-۳-۲-۱ ۹۷۸-۶۲۲-۹۹۲۵۶-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: آخوند خراسانی، محمد کاظم بن حسین، ۱۲۵۵ - ۱۳۲۹ ق. کفایه الاصول -- نقد و تفسیر

موضوع: Akhond khorasani, Mohammad Kazem ibn Hosein . Kefayat ol - osul - Criticism and interpretation

موضوع: اصول فقه شیعه

موضوع: * Islamic law, Shiites -- Interpretation and construction

شناسه افزوده: کیانی، علیرضا، (ویراستار)

شناسه افزوده: آخوند خراسانی، محمد کاظم بن حسین، ۱۲۵۵ - ۱۳۲۹ ق. کفایه الاصول، شرح

شناسه افزوده: Akhond khorasani, Mohammad Kazem ibn Hosein . Kefayat ol - osul

رده بندی کنگر: ۲۱۳۰۲۱۳۰۱۳۹ BP159/A/13

رده بندی دیسی: ۲۹۷.۱۲

شماره کتبشناس ملی: ۵۴۵۳۹۹۳

عنوان کتاب: درس نامه کفایه الاصول (ج ۱)
نویسنده: حجت الاسلام والمسلمین حمید درایتی
ناشر: انتشارات حوزه علمیه خراسان
ویراستار: علیرضا کیانی
صفحه آرا: منیژه گلستانی
چاپ اول: بهار ۱۳۹۸
چاپخانه: وفا
صحافی: مطرب سیب
تعداد صفحات: ۴۸۸
قطع: رقعی
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۹۵۵۲۸-۰۰-۳
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت دوره: ۳۵۰/۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

آدرس: مشهد مقدس، خیابان امام خمینی (ره)، ترسیده به میدان ده

روبروی حلال احمد، انتشارات حوزه علمیه خراسان

تلفن: ۰۵۱-۲۲۰۰۸۱۶۵

۱۳		سخن ناشر.....
۱۵		پیش گفتار.....
۲۵		فصل اول: موضوع و مسائل علم.....
۳۱		تعریف موضوع علم.....
۳۳		تعریف مسائل علم.....
۳۳		تمایز علوم.....
۳۵		موضوع علم اصول فقه.....
۴۰		تعریف علم اصول فقه.....
۵۱		فصل دوم: وضع و اقسام آن.....
۵۸		تعریف وضع.....
۵۸		اقسام وضع.....
۵۹		اقسام وضع به لحاظ معنا.....
۶۱		عدم تصوّر مفهوم عام در ضمن مفهوم خاص.....

۶۲	دیدگاه‌ها در موضوع له حروف
۶۵	اشکال
۶۶	تفاوت خبر و انشاء در موضوع له
۶۷	موضوع له اسم‌های اشاره و ضمائر
۶۷	خلاصه نظریه مصنف
۷۹	فصل سوم: معیار صحت استعمال، اطلاق لفظ در نوع، صنف، مثل و شخص لفظ
۸۳	روابط بین لفظ و معنا
۸۴	معیار صحت استعمال
۸۶	به کارگیر لفظ در نوع، صنف، مثل و شخص لفظ
۹۹	فصل چهارم: رابط دلالت، اراده، وضع مرکبات
۱۰۳	نقش اراده در معنای امر سریع
۱۰۵	مراد از «تبعیت دلالت از اراده»
۱۰۵	اقسام دلالت
۱۰۷	وضع مرکبات
۱۱۵	فصل پنجم: علامت‌های معنای حقیقی، تعارض احوال لفظ
۱۲۰	علامت‌های معنای حقیقی
۱۲۰	تبادر
۱۲۲	صحت حمل و عدم صحت سلب
۱۲۴	اظراد
۱۲۶	مقدمه هشتم: تعارض احوال لفظ
۱۳۳	فصل ششم: حقیقت شرعی
۱۳۷	گونه‌های وضع تعیینی
۱۳۸	ثبوت حقیقت شرعی
۱۴۱	ثمره بحث حقیقت شرعی

فصل هفتم: صحیح و اعم در عبادات، مقدمات	۱۴۷
ارتباط بحث «صحیح و اعم» با بحث «حقیقت شرعی»	۱۵۱
معنای صحت و فساد	۱۵۳
لزوم تصویر جامع بنا بر دو نظریه صحیح و اعم	۱۵۴
اشکال به جامع صحیح	۱۵۵
فصل هشتم: صحیح و اعم در عبادات، مقدمات	۱۶۳
تصویر جامع اعم	۱۶۹
نقد مصنف	۱۷۰
تصویر دوم	۱۷۰
نقد مصنف	۱۷۱
تصویر سوم	۱۷۱
نقد مصنف	۱۷۲
تصویر چهارم	۱۷۲
نقد مصنف	۱۷۳
تصویر پنجم	۱۷۳
نقد مصنف	۱۷۴
نوع موضوع له الفاظ عبادات	۱۷۴
ثمره بحث صحیح و اعم	۱۷۴
فصل نهم: صحیح و اعم در عبادات، ادله	۱۸۱
ادله نظریه صحیح	۱۸۷
دلیل اول: تبادل	۱۸۷
دلیل دوم: صحت سلب	۱۸۷
دلیل سوم: استعمال الفاظ عبادات در روایات در تعمیم	۱۸۸
دلیل چهارم: روش عقلایی در وضع	۱۸۹

۱۸۹	ادله نظریه اعم
۱۹۰	دلیل اول: تبادر
۱۹۰	نقد استدلال
۱۹۰	دلیل دوم: عدم صحت سلب
۱۹۰	نقد استدلال
۱۹۱	دلیل سوم: صحت تقسیم
۱۹۱	نقد استدلال
۱۹۱	دلیل چهارم: استعمال در فاسد
۱۹۲	نقد استدلال
۱۹۳	دلیل پنجم: صحت انکار
۱۹۴	نقد استدلال
۱۹۷	فصل دهم: صحیح و اعم در معاملات
۲۰۱	بررسی جریان نزاع صحیح و اعم در معاملات
۲۰۲	ثمره بحث صحیح و اعم در معاملات
۲۰۳	اقسام دخالت شیء در مستما
۲۱۷	فصل یازدهم: اشتراك لفظی
۲۲۰	تعریف اشتراك لفظی
۲۲۰	دیدگاه‌های موجود درباره اشتراك لفظی و نقد آنها
۲۲۷	فصل دوازدهم: استعمال لفظ در بیش‌تر از یک معنا
۲۳۲	تحریر محل نزاع
۲۳۴	دیدگاه‌ها پیرامون استعمال لفظ در بیش‌تر از یک معنا
۲۳۴	استعمال لفظ در بیش‌تر از یک معنا در تشبیه و جمع
۲۳۶	اشکال
۲۳۶	جواب اول

۲۳۶	 جواب دوم
۲۳۷	 رابطه بطون قرآن با استعمال لفظ در بیش تر از یک معنا
۲۳۷	 توهم و پاسخ آن
۲۴۵	 فصل سیزدهم: مشتق، مقدمات
۲۵۰	 تحریر محل نزاع
۲۵۰	 اول: تعریف مشتق
۲۵۴	 دوم: دخول اسم زمان در محل بحث
۲۵۵	 سوم: خروج افعال و مصدرهای مزید از بحث مشتق
۲۶۳	 فصل چهاردهم: مشتق، مقدمات
۲۶۸	 عدم دلالت محل بیان
۲۶۸	 اشکال بر تصرف فعل
۲۷۰	 بررسی معنای حر
۲۷۹	 فصل پانزدهم: مشتق، مقدمات
۲۸۳	 چهارم: عدم تأثیر اختلاف مبانی مشتق در بحث
۲۸۴	 پنجم: مراد از حال در بحث
۲۸۸	 ششم: اصل در مسأله مشتق
۲۹۷	 فصل شانزدهم: مشتق، اقوال
۳۰۳	 دیدگاه متقدمان و متأخران در بحث مشتق
۳۰۴	 دیدگاه مصنف و ادله
۳۰۴	 دلیل اول: تبادل
۳۰۴	 دلیل دوم: صحت سلب
۳۰۵	 دلیل سوم: صحت حمل صفات متضاد
۳۰۶	 اشکال
۳۰۶	 جواب

۳۰۷.....	اشکال
۳۰۷.....	جواب
۳۰۸.....	اشکال
۳۰۸.....	اشکال بر اشکال:
۳۰۸.....	جواب این اشکال
۳۰۹.....	جواب از اصل اشکال
۳۰۹.....	خلاصه سخن
۳۱۰.....	توضیح گفتار مصنف
۳۱۱.....	اشکال بر استدلال به صحت سلب
۳۱۲.....	جواب مصنف
۳۱۳.....	تفصیل‌ها در بحث مستق
۳۲۱.....	فصل هفدهم: مشتق، اقوال ..
۳۲۶.....	نظریه وضع مشتق برای اعم
۳۲۶.....	ادله نظریه وضع مشتق برای اعم
۳۲۶.....	دلیل اول: تبادر
۳۲۶.....	دلیل دوم: عدم صحت سلب از منقضى
۳۲۷.....	دلیل سوم: استدلال امام (ع) به آیه «لا ینال عهدى الضمیر»
۳۲۸.....	جواب
۳۳۰.....	اشکال
۳۳۰.....	جواب
۳۳۷.....	فصل هجدهم: بساطت یا ترکب مفهوم مشتق
۳۴۳.....	دیدگاه‌ها در مسأله
۳۴۵.....	نظریه مصنف
۳۵۷.....	فصل نوزدهم: ارشاد

اول: تعریف بساطت مشتق	۳۶۵
دوم: تفاوت بین مشتق و مبدأ اشتقاق	۳۶۶
فصل بیستم: مادهٔ امر	۳۸۱
جهت اول: معانی مادهٔ امر	۳۸۷
جهت دوم: اعتبار علو در معنای امر	۳۹۰
جهت سوم: دلالت امر بر وجوب	۳۹۱
جهت چهارم: دلالت امر بر طلب انشایی	۳۹۴
فصل سیست و یکم: طلب و اراده	۴۰۱
دیدگاه‌ها در طلب و اراده	۴۰۹
اشکال	۴۱۵
جواب	۴۱۵
اشکال	۴۱۶
جواب	۴۱۶
توقم و دفع آن	۴۱۷
جواب	۴۱۷
فصل سیست و دوم: صیغه امر	۴۲۳
صیغه امر	۴۲۹
مبحث اول: معانی صیغه امر	۴۲۹
مبحث دوم: موضوع له صیغه امر	۴۳۰
مبحث سوم: دلالت جمله خبری در مقام انشاء، بر وجوب	۴۳۲
مبحث چهارم: ظهور صیغه امر در وجوب	۴۳۴
فصل سیست و سوم: تعبیدی و توصلی	۴۴۱
مبحث پنجم: تعبیدی و توصلی	۴۴۸
اشکال	۴۵۰

۴۵۱.....	اشکال
۴۵۲.....	اشکال
۴۵۲.....	جواب
۴۵۳.....	اشکال
۴۵۶.....	تمشک به اطلاق مقامی
۴۵۶.....	مقتضای اصل عملی
۴۶۵.....	فصل بیست و چهارم: تنمه مباحث صیغه امر
۴۷۱.....	تنبيه
۴۷۳.....	تنمه
۴۷۳.....	مبحث ششم: مذ نضای اطلاق صیغه امر
۴۷۴.....	مبحث هفتم: امر عقیدت
۴۷۵.....	مبحث هشتم: مزه و تکرار
۴۷۷.....	مراد از مزه
۴۸۱.....	مبحث نهم: فور و تراخی

پیش گفتار

از آن - که فهم دقیق دین و استنباط صحیح احکام شرعی از متون دینی به تنقیح مبانی و تنظیم قواعدی جامع و کارآمد نیازمند است، علم اصول فقه در منظومه علوم دینی جایگاهی ممتاز دارد؛ زیرا این دانش عهده دار تنظیم قواعد فهم و اکتشاف احکام شرعی از منابع آن می باشد.

علم اصول از منظر کلیات بحث می کند و برای کشف تکالیفی که از سوی پروردگار مقرر شده است، دستور را تنظیم می کند که این منطق هم در ناحیه تکلیف کننده (پروردگار) و هم در ناحیه تکلیف شونده (بندگان) قواعدی را به اثبات می رساند. تکلیف، رابطه ای بین خداوند و بندگان است که به موجب آن، بنده در برابر پروردگار مسئولیت می یابد. با تنظیم حلقه تکلیف، بندگان به شایستگی از وظیفه ای که در برابر پروردگار خود دارند، آگاه می گردند و آن چه را که برای آنان مقرر گشته است، بهتر می شناسند.

علم اصول، پدید آمده است تا از فهم های ناصواب از دین و نسبت های ناروا به آن جلوگیری نماید و ساحت شریعت را از برداشت های سلیقه ای و تفسیرهای غلط دور نگه دارد.

این دانش از آغاز پیدایش تا کنون فراز و فرودهایی داشته و به تدریج به تکامل رسیده است و در برهه هایی از تاریخ با همت و زحمت اندیشه ورانی بزرگ، جهش ها و

بالندگی‌های قابل ملاحظه‌ای داشته است.

اگرچه علم اصول در شکل و محتوا، قابلیت توسعه و تحول دارد اما در شکل موجودش نیز از استحکام مبانی و جامعیت قواعد برخوردار است.

بر تارك تاريخچه علم اصول، نام محقق بزرگ، مرحوم محمدکاظم خراسانی و اثر ماندگار او یعنی کتاب ارزشمند «کفایة الاصول» می‌درخشد.

احاطه علمی مرحوم آخوند خراسانی بر مباحث و مبانی علم اصول و قدرت علمی و خلافت ایشان موجب گردیده تا کتاب «کفایة الاصول» اثری ماندگار گردد و با وجود گذشت سالیان زیاد از خلق این اثر علمی، هنوز به عنوان مهم‌ترین کتاب درسی مقطع سطوح علمی در حوزه‌های علمیه تدریس شود و محور بحث‌های خارج باشد. اهمیت علمی کتاب «کفایة الاصول» به حدی است که شخصیت‌های علمی فراوانی برگرد این مجموعه ارزشمند، تلقی زده و با نوشتن شرح‌ها و حاشیه‌های متعدد، آرای ایشان را تبیین و تکمیل نموده‌اند.

کتاب «کفایة الاصول» در عین جامعیت و ارزشمندی بر تمام مسائل مهم علم اصول، از ایجاز خاصی برخوردار است که همین نسبت موجب گردیده تا عبارت‌های این کتاب دشوار و مطالب آن دیرپای باشند.

مرحوم آخوند در این کتاب به تمام مسائل مهم علم اصول، ادله آن‌ها اشاره کرده است و با روشی بدیع به تحلیل آن‌ها پرداخته و در تنظیم کتاب در عین اجتناب از اطالة سخن، از هیچ مبحث مهمی فروگذار نکرده است.

آن چه پیش رو دارید، درس‌نامه‌ای است از این کتاب که با عنایت از درس‌نامه «کفایة الاصول» تنظیم شده است. هدف از تدوین این درس‌نامه تکمیل جنبه‌های آموزشی کتاب کفایه و تنظیم فعالیت‌هایی است که فهم مطالب کتاب و مهارت حل مسائل علم اصول را ارتقا می‌بخشد.

درس‌نامه کفایة الاصول موادی را فراهم آورده است که نه تنها طلاب علوم دینی

بلکه اساتید کفایه و مؤسسات آموزشی نیز می‌توانند از آن بهره ببرند.

در بخش‌هایی از درس‌نامه صرفاً به ارائه بهتر محتویات کتاب پرداخته شده است و تلاش بر این بوده که مطالب کفایه به شکلی ارائه شود که فراگیری آن سهل‌تر و آموزش آن روان‌تر باشد؛ اما بخش‌هایی از این کتاب به فعالیت‌های تکمیلی اختصاص داده شده که برای آموزشی بودن کتاب «کفایة الاصول» ضروری به نظر می‌رسد.

تدوین «درس‌نامه کفایة الاصول» اهدافی را دنبال می‌کند که مهم‌ترین آن‌ها عبارت‌اند از:

۱- آسان‌سازی تعلیم مباحث کتاب «کفایة الاصول» و ایجاد زمینه یادگیری آسان بدون فوت وقت؛

۲- ارائه معرفت جامع از مباحث علم اصول؛

۳- پررنگ نمودن نقاط اصلی بحث و توجه دادن دانش‌پژوهان به اصلی‌ترین نکته‌های مسائل علم اصول؛

۴- شفاف کردن ارتباطات درونی مسائل علم اصول و آگاه‌ساختن طلاب از روابط و تعاملات بحث‌های علم اصول با یکدیگر؛

۵- آشنانمودن طلاب با شروح و حواشی مهمی که برای کتاب کفایة الاصول تدوین شده است؛

۶- آگاه کردن طلاب با پاره‌ای از آرای مهمی که بعد از مرحوم الخباز خراسانی ارائه شده است؛

۷- آشنا کردن طلاب با تقریرات درس خارج و ایجاد آمادگی برای حضور در مقطع خارج؛

۸- بالا بردن قدرت فهم متن و کشف مراد مصنف از عبارات؛

۹- فعال نمودن طلاب در جلسات درس و درگیر نمودن آنان با مباحث کتاب؛

- ۱۰- مشخص نمودن نقاط گسترش مباحث علم اصول پس از مرحوم آخوند؛
 ۱۱- معین کردن حداقل اطلاعاتی که برای فهم صحیح کفایه ضروری به نظر می‌رسد؛

- ۱۲- ایجاد مهارت حل و تحلیل مسائل علم اصول؛
 ۱۳- ارزیابی طلاب برای حصول اطمینان از درک صحیح مباحث؛
 ۱۴- گسترش اطلاعات طلاب در موضوعات مهم و آگاهی از مطالبی که در کفایه به آن‌ها پرداخته نشده است.

درس‌نامه کفایه برای دست‌یابی به اهداف فوق تنظیم گشته است و در عناوینی که در درس‌نامه آمده، تمق اهداف ذکر شده در نظر بوده است. با توجه به این که فصل‌بندی‌های کتاب «کفایۃ‌الاصول» از جهت کمی، توازن مطلوب را نداشت، باید فصل‌بندی دیگری صورت می‌گرفت. مبنای کار درس‌نامه می‌شد؛ از این رو در این کتاب فصل‌بندی دیگری صورت گرفته است و هر فصلی، واحدی تلقی شده که بر اساس آن جمع‌بندی، ارزیابی، نتیجه‌گیری، فعالیت‌های تکمیلی برای آن تنظیم گردیده است.

پس از فصل‌بندی مباحث کفایه، جهت سهولت در دست‌درآدرس‌دهی و داشتن علامتی که به وسیله آن بتوان با مخاطب سخن گفت، تمام بارگراف‌ها تا پایان کتاب به صورت مسلسل شماره‌گذاری شده‌اند.

برای هر فصلی سه فعالیت در نظر گرفته شده است:
 فعالیت اول عبارت است از اطلاعاتی که دانستن آن قبل از درس، مفید بلکه لازم است؛

فعالیت دوم آن چه متعلم در اثنای درس باید فرا گیرد؛
 و فعالیت سوم آن چه کفایه‌خوان باید آن را پس از پایان جلسه درس انجام دهد.